

նոյն հորիզոնական գծին վրայ կոթ մ'ալ կ'աւել-
նայ եւ տառին գլուխը կը դառնայ ւ. ասկէ
զատ՝ տառը ամբողջապէս տողէն վար կը գրուի:
Այս ձեւին տակ տառը ճշտիւ ք տառին նման է
եւ անկէ կը տարբերի անով՝ որ ծ զոր կ'է
գլխէն. այսինքն արդի վիճակին ճշտիւ հակա-
ռակը: Աւելի յետոյ նոյն հորիզոնական գիծը կի-
սակորը ձեւ մը կը ստանայ, իրր այսպէս Ժ. այս
ձեւով կը գտնենք տառս կոստանդնի 1271 թուի
դաշնագրին մէջ (Սիսուան, էջ 210): Կիսակորը
կը դառնայ սուր անկիւն, ինչպէս կը գտնենք
միշտ Գայլեւծորի Պիտոյից գրքին մէջ՝ 1278
թուէն (Սիսական, էջ 133): Հոս երկու ձեւերը
կը միանան եւ այլ եւս կոթով ժ չի տեսնուիր:

Արդի ձեռագրին մէջ ալ ժ նոյն ձեւով է.
սակայն կարելի է նաեւ թեւը փոխանակ սիւնէն
դուրս դէպի աջ երկարելու, տառին ծոցին մէջ
փաթթել:

ի, է, ի.

Երկաթագրէն մինչեւ հիմայ նոյն ոճով կը
մնայ. Կոգովտի 999 թուի ձեռագրին մէջ շատ
անգամ տողէն վար եղած մասը կրճատուելով՝
տառս առած է ի ձեւը. բայց ասիկա անշուշտ
միայն արագագրութեան արդիւնք է, որովհետեւ
նոյն տեղը կը գտնենք նաեւ սովորական ի ձեւով:
Արդի ձեռագրին մէջ տառս միջին թեւին պատ-
ճառաւ դարձած է ամբողջական եւ միացման
օրէնքին համեմատ կը ստանայ բոլոր ձեւերը

Լ, Լ, Ն.

Երկաթագրէն մինչեւ հիմայ նոյն ոճով է՝
պոչին պատճառաւ դարձած է ստորնական. Կո-
գովտի 999 թուի ձեռագրին մէջ (Այրարատ,
էջ 498) ուղղահայեաց սիւնը յաճախ կոր ձեւ
մը ունի, գրելով յ տառին պէս, իսկ պոչը այս-
տեղ բոլորովին ուղիղ է, կոստանդնի 1271
թուի դաշնագրին մէջ (Սիսուան, էջ 210)
կլորածեւ, իսկ արդի ձեռագրին մէջ կը ստա-
նայ պոչի բոլոր ձեւերը:

խ, է, յ.

Երկաթագրէն մինչեւ հիմայ պահած է
նոյն ձեւը. կարճ կոթով ձեւը յաջողութիւն
գտած չէ. արդի ձեռագրին մէջ կը ստանայ
միացման բոլոր ձեւերը:

ծ, ք, ժ.

Տառիս բոլոր երկրորդական ձեւերը խա-
փանուած են եւ միայն հնագոյնը, այն է Զի-

թենեաց արձանագրութեան ձեւն է որ անցած
է բոլորգրին եւ կը շարունակուի մինչեւ հիմայ:
Արդի ձեռագրին մէջ ունի զանազան վարիանտ-
ներ, որոնք կը տարբերին իրարմէ գլխաւորապէս
գլխի պատճառով. այսպէս մերթ ձախէն կը
ստանայ պարզ շեղ մաղագիծ մը, ինչպէս ֆրանս.
ձեռագիր Ժ. մերթ նոյն շեղ մաղագիծին վերի
ծայրը՝ գլխին անմիջապէս աջ կողմը կլորակ մը
կը ձեւացուի. մերթ ձախէն հորիզոնական գծիկ
մը կ'աւելնայ (ինչպէս Ժ), որուն ձախ ծայրն
ալ վերէն ոլորք մը կը շինուի. ասկէ զատ՝ տա-
ռին մէջքը կրնայ ուղիղ դիրք մը ստանալ կամ
նաեւ ձախ թեքուած ծուռումուռ դիրք մը ստա-
նալ. վերջապէս պոչը կրնայ այլեւայլ ձեւերով
լլալ եւ մինչեւ իսկ ստանալ վերը նկարա-
գրուած 11-րդ ձեւը:

(Շարունակելի)

Հ. Յ. ԱՃԱՌԵԱՆ

Մ Ա Տ Ե Ն Ա խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵԼԵԿՈՒԹԻՐՆԵՐ
1923 ՏԱՐԻՈՑ

Պատմութիւն, Աշխարհագրութիւն,
Գեղարուեստ:

Ա գ ու լ է թ ի՝ Հայք եւ Դրացի ազգեր (Պատմական
ակնարկ մը): Պայքար, Ա, 1923, թիւ 2, 4, 8,
10, 14, 16, 20, 22, 26, 28, 32, 34, 38, 40, 44,
49, 55, 61, 69:

Բ ա ս մ ա ջ ե ա ն Կ. Յ.՝ Իրատոյ Բոյր եւ Կին Տի-
գրան Դ. ի. Թեոգիկ, ԺԷ, 1923, 347:

Հ ր ա տ՝ Հայ Ժողովրդի Բարբերեց, Արմենիա, ԼԼ,
1923, թիւ 24, 25, 26, 27, 28: — Հետամուտ
կ'ըլլայ ժողովրդական բարբերու հայ հին մատենա-
գրութեան մէջ եւ մատնանիշ կ'ընէ անոնց շարու-
նակութիւնը ներկայիս:

Ս օ ս Վ ա ն՝ Հայ հեքեաթներու ոգին եւ անոնց ար-
ժէքը. Նոր շարժում, Ա, 1923, 236-238, 252-
254:

Hansa Karel: Armenie Hruzy vychodu (se
60 Puvognimu Fotografiami). V. Beroune, 1923,
8°, 144, Լուսառիկ մաքուր մատկերներով զարդա-

- լուած, հայասեր գրչով գրուած հրատարակու-
թիւն մը, որ կը բովանդակէ հայ պատմութիւնը,
մատենագրութիւնը, գեղարուեստը եւ քաղաքական
վերջին անցուղարձերը:
- Մաւ' Հայ մշակոյթը, Ապարէզ, ԺԵ, 1923, Թիւ 944:
Պայքար, Ա, 1923, Թիւ 71: — Դասախօսութիւն
Société savanteի սրահին մէջ: Նիւթ' Հայ մշակոյթը,
անոր արմատները եւ նախապատմական կապերը:
Հացունի Վ.՝ Կուսաստանը Հայաստանի մէջ: Բ. Զ. Գ. 2,
1923, 12—17, 43—47, 72—78: — Կը հաւաքէ մա-
տենագրական տուեալներ խնդրոյս նկատմամբ: Ամե-
նէն ծաղկած շրջանն է Գ. եւ Ե. դար: Յետոյ տակաւ
կը նուազին եւ մինչեւ ԺԲ. դար բնաջինջ կ'ըլլան:
ԺԲ. դարու կէսէն ետք ճիգ մը կը սկսի կուսա-
նական կեանքը վերանորոգելու, եւ կը տեսէ մինչեւ
ԺԵ. դար: ԺԵ. դարը՝ վերջնական է կուսաստան-
ներուն՝ Հայաստանի մէջ:
- Հացունի Հ. Վ.՝ Դաստիարակութիւնը Հին Հայոց
ժող. Բ. Զ. Գ. 2, 1923, 173—177, 210—213, 237—
242, 266—268, 294—297: — «Սնունդ». Բառովս
կը հասնէ այն խնամքը, որ կը տարուէր մանկան
մինչեւ չափահաս ըլլալը, եւ այս կետը լուսաբանէ
սրամոռէն օգտագործելով Հայ պատմագիրներու
շեղանակներով թիւնները: — Դպրոցական դաս-
տիարակութիւն. ա) հեթանոսական. բ) բրիտո-
նական: Հեթանոսութեան շրջանին չկար դպրո-
ցական հանրային կրթութիւն:
- Չորեան Յ.՝ Նիւթեր Կովկասի Տնտեսութեան պատ-
մութեան շուրջ. Կովկասը XIX. դարու կիսին
մոլորակէն կողմէ ներկայացուած (August Haxt-
hausen, Transkaukasien, 2 Bd., 1856): I. Հայաս-
տան: — Արեգ, Բ, 1923, 177—189: II. Վրաս-
տան եւ Արքեպիսկոպոս, էջ 231—240: — I. Տնտե-
սական հիմունքները. 1. Երկրի տարածութիւնը,
2. Բնակչութիւնը. 3. Հողը. 4. Հազարդակցու-
թեան միջոցները. 5. Իրաւունք. 6. Տեխնիկը: —
II. Տնտեսութիւնը ընդհանուր առմամբ. 1. Եր-
կարագործութիւն. 2. Արդիւնաբերութիւն. 3. Վա-
րակաւանութիւն: — III. Հասարակական կեանքի
հիմունքները. 1. Հայ նահապետական ընտանիքը.
2. Եկեղեցին. 3. Սոցիալական շերտաւորումը, վաճա-
ղութի համաձայն՝ հողագործ, արհեստաւոր, վաճա-
ռական:
- Laurent J.: Un féodal Arménien au IXe siècle.
Gourguen Ardzrouni, fils d'Abou Beldj, Rev.
Et. Arm. II, 2, 1922, 157—188. — I. Գուրգէնի
կենսագրութեան կարեւորութիւնը: II. Գուրգէնի
նախնիքը (Արծրունի' չօր, Մամիկոնեան' մօր կող-
մանէ), III. Գուրգէն եւ վաղապետական խնամքը,
չայի արշաւանքին ժամանակ (8.2). IV. Գուրգէն
խմբակետ: V. Իշխան վաղապետականի: VI. Գուր-
գէն արքայական: VII. Գուրգէն' Իշխան Տաթևոյ
եւ Անձեւացիաց: VIII. Ընդհանուր ակնարկ:
- Basmadjian J.: La Nation arménienne. Confé-
rence faite à l'aide de Projections lumineuses
le 8 mars 1923, au Temple de Béthanie. Paris
1923, էջ 15. — Հայ. Թրգմ. Ապարէզ, ԺԵ,
1923, Թիւ 952:
- Բաւմաջեան Կ. Յ.՝ Յուշակ Հայաստանի Ոստի-
կաններուն (Արարացի եւ Հայ Պատմիչներուն համա-

- ձայն) Դիցաւան (Պոստերանի), 1923, Ա, 148—
157: — Ղեկավարելի ցանկ մը 636— Ժ. դար Հայաս-
տան գտնուող ոստիկաններուն:
- Լէօ՝ Կամաւնիզմը Հայոց պատմութեան մէջ: Նորք,
Թիւ 7, 1922, էջ 130—150:
- Կալուստեան Օ. Գ.՝ Հայաստանի դրօշակի հարցը:
Թեոդիկ, ԺԵ, 1923, 183—189: — Հեթանոս
Հայաստանի ազգանշաններն էին՝ Վիշապ, Արեգակ,
Աշաւնի, Արծիւ. Բրիտանացի Հայաստանին՝ Խաչ,
Մարտի, Արծիւ, Գառնուկ, Լաւր: Հայերու սի-
րելի գոյներ էին՝ Կապոյտ, Գեղին, Կարմիր (Ծի-
րանի), Ճերմակ: Հայ դրօշակը խառնուած ըլլալու է
պատմական աւանդութիւններուն: Հեղինակը կ'ա-
ռաջարկէ. Կապոյտ շրջանակուած ճերմակ կտաւի վրայ՝
հեթանոս Հայաստանի ազգային նշանը՝ Արեգակը
աւելցնելու կամ աւելցնելու: Արեգակին վրայ տիրապե-
տած՝ բրիտ. Հայաստանի ազգային նշանը հալ-
ած իւրեւ, կապոյտ գոյնով:
- Seth M. J.: The oldest Christian grave in Calcutta.
The Indian Athenaeum, I, 1923, No. 2, 96—99.
— Persian Consul Entertained. The new Empire,
Calcutta 1923, No. 5975. — Պարսկական Ընդհ.-
Հիւպատոսի առջեւ բանաստեղծութիւն մը արտասա-
նած է Սեթեան, դուռն մը կ'ուրուագծէ հայկա-
կան յարաբերութիւններն ի սկզբանէ:
- Basmadjian K. J.: Les anciens ouvrages armé-
niens sur la médecine. — Բանաստեղծութիւն Հայ
հին բժշկական գրութիւններուն մասին:
- Torkomian, Dr. V.: Liste des Médecins Armé-
niens diplômés de la faculté de Paris de 1843
à 1921. Pages inédites de l'histoire de l'ostéo-
plastie et du choléra. Extrait du 2e Congrès
d'Histoire de la Médecine. Evreux, Imprimerie
Ch. Hérissey, 1922.
- Թորգոմեան Վ.՝ Ընդարկ մը Հայակիկիկի բժշկու-
թեան վրայ. Կոչնակ, ԻԳ, 1923, Թիւ 24, 25,
էջ 743—745, 777—778, 876—878: Միւթար Հե-
րոյցի, Լեւոն Բ. (1196—1219), Զապէլ Թագուհի,
Կիլիկեան' Հնութիւնք, Թեոդիկ, ԺԵ, 1923, 348—
349. կը հրատարակուին քանի մը արձանագրու-
թիւններ:
- Աւայոյաճեան Ա.՝ Եգիպտոսայ գաղութին ծա-
գումը. Թեոդիկ, ԺԵ, 1923, 365—374: — Եւ-
Ժ. դար թէեւ Հայեր անպակաս են Եգիպտոս,
բայց բուն բազմախիտ գաղութը կատարուած է Սու-
րիայի վրայէն ֆաթիմեանց շրջանին, երբ Հայերը
այնքան ազդեցիկ դերք կը սկսին բռնել: Սուլթան-
ներուն վզովքները՝ ժառանգաբար հայեր էին խա-
մացած: Ֆաթիմեանց անկումը՝ քառանգ նաեւ Հայե-
րուն, մանաւանդ Մամլուքներուն օրով: Փայլուն
բուն, մանաւանդ Սամլուքներուն տիրապետութեան
շրջան մը կը սկսի օսմանիւն տիրապետութեան
տակ՝ մանաւորապէս խաթիվութեան հաստատու-
թեանն ետք: Հայերուն մեծաթիւ քանակին վկայ
են Արուսահիլ (ԺԲ. դար) յիշած 25 եկեղեցիներն
ու վանքերը:
- Թորգոմեան Կ.՝ Հայերէն արձանագրութիւններ վերին
Եգիպտոսի Ղապի վանքի մը մէջ. Թեոդիկ, ԺԵ,
1923, 374—380: Սոհակի մերձ Ճերմակ վանքն է
այդ, որ հաւանորէն Հայոց կը պատկանէր մինչեւ
ԺԱ. դար:

- Ս է թ ե ա ն ց Մ. Յ.՝ Երեւելի Հայկազունք ի Հընդ-
կատան, Գրեգոր եւ Սէթ Սամ, Տէր Սամուէլ
Ղայթ մազեանց, Թիւ 49, 50, 51: Արմէնիա, ԼԼ,
1923, Թիւ 46, 47:
- Ե. Մ.՝ Հայ կիներ, Պայքար, Ա. 19 3, Թիւ 84—87: —
Պատմական-հոգեբանական անկարկ: Կնոջ խաղա-
ցած պատմական-ազգային դերը:
- Ըրսլանեան Գ.՝ Քեախիքի Հնութիւնք, Թեոդիկ,
ԺԷ, 1923, 236—239:
- Հ ա ց ու ն ի Վ.՝ Յայտնութիւն Նշխարաց Եր. Տեառն
Կոմիտասայ վկային, ԲԶՊ, 2, 1923, 1 7—116:
— Վկայարանութիւն Եր. Տեառն Կոմիտասայ վկային,
ԲԶՊ, 1923, 129—135:
- Երեմեան Ա.՝ Նոր Զուգայի ԺԸ.—ԺԹ. դարե-
ւորների քաղաքական դէպքերը եւ Աշուղ Ղուլ Յով-
հանէսի Պատմական անտիպ տաղերը, Գրեգուան,
Խմբ. Պոստրեան, Պուքրէշ, 1923, Ա, 124—136:
— Սպահանի Չահարմալ գաւառը (Աղագրական-
պատմական ուսումնասիրութիւն, ԲԶՊ, 1923,
206—210, 233—237, 259—263, 297—301:
- Միքայէլեան Ա.՝ Ղարաբաղի վերջին դէպքերը:
Հայրենիք Ամազիր, Ա, 1923, Թիւ 7, էջ 156—
167. Թիւ 8, էջ 110—122. Թիւ 9, էջ 115—121.
Թիւ 11, էջ 110—119, Թիւ 12, էջ 118—126: —
Ա. Աղբրէյանի եւ Հայաստանի յարաբերութիւն-
ները: Բ. Ղարաբաղի հարցի դարգացման ընթացքը,
L'Arménie et la question arménienne, avant, pen-
dant et depuis la guerre. Գրիւ. Հ. Ա. Տերոյեան,
ԲԶՊ, 2, 1923, 83—84:
- Ալլոյաճեան Ա.՝ Անկախ Հայաստան 1 Սեպտ.
1922—1 Սեպտ. 1922: Թեոդիկ, ԺԷ, 1923, 329—
346:
- Վրացեան Ս.՝ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:
Հայրենիք Ամազիր, Ա, Բ, 1922, Թիւ 1, 2.
Թիւ 3:
- Բաբալեան Էջեր Հայաստանի անկախութեան պատ-
մութենէն: Հայրենիք ամսաթերթ: Ա, 1923, Թիւ 8,
էջ 43—55:
- Փիբուլմեան Ս.՝ Ժամանակակից Հայաստանի տըն-
տեսական կեանքը, տնտեսութեան աղբիւրները,
Արեգ, Բ, 1923, էջ 241—253, 310—318: —
Արտադ. Արեւ, Թ, 1923, Թիւ 137, 138, 139:
— Արձազանդ Փարիզի, Բ, 1923, Թիւ 5—6: —
Պայքար, Ա, 1923, Թիւ 143—146:
- Ատանալեան Բողոքականութեան մուտքը Հայոց
մէջ. Աղգ-Պահակ, 1922, Գեկտ., Թիւ 11—14:
Պատմական տեսակետէ շահեկան տեղեկութիւններ
կը պարունակէ: Բայց թեւեւ չի կրօնական
սահման, անհիշեցնութեանց կը բախի: Լաւ պա-
տասխան մը տուած է՝ Հ. Ե. Փէշիկեան, ԲԶՊ,
2, 1923, 84—88:
- Չօպանեան Փրանտական մշակոյթը եւ Հայ ժողո-
վուրդը, Պայքար, Ա, 1923, Թիւ 11, 12, 13:
Արեւան ֆրանսէզի համար գրած է Չօպանեան
ֆրանսերէն եւ Պայքարի համար հայացուցած:
- Mathorez J.: Les Arméniens en France de 1789 à
nos jours. Rev. Et. Arm. II, 2, 1922, 293—317.
- Dupont-Ferrier: Les Jeunes de Langues ou
«Arméniens» à Louis-le-Grand. Rev. Et. Arm. II,
2, 1922, 189—282. — Արեւելեան լեզուներու մշա-

- կումը ֆրանսացւոց քով: I. 1669—1700, Պէր-
կապու շիններու մաս: II. 1700—1720: «Հայք» Ar-
méniens à Louis-le-Grand: III. 1721—1762:
Դառնած շրջան «Պատանեկաց լեզուի», IV. 1762—
1796 դէպի Անկուստ (շարունակելի):
- Սուրմառեցի Գանիէլ Կաթող († 1808), Թեոդիկ, ԺԷ,
1923, 351—353: Անտիպ Կոնդակ Գանիէլէ, 352—
353:
- Չօպանեան Ա.՝ Յովսէփ Փիւշման, Արեւ, 1923,
Թիւ 31, 32: Նկարչին՝ Պարիզեան ցուցահանդէսի
առթիւ:
- Գերասիմ Սաքսուտեան: Թեոդիկ, ԺԷ, 1923, 296—
297: — Վահրամ Փափաղեան, Անդ, 299—309:
Գերասիմ Լ. Յարութիւնեան, Անդ, 310—312:
Ս. Բ. Տիկ. Ալեքսիա Պատեան, Անդ, 313:
- Երեմեան Հ.՝ Անհետացող դէմք մը: Արեւ, 1923,
Թիւ 33: Զօր. Կոստանդ. Կամարականի կենսա-
գրութիւնը: Սաղաթիւէնների Գամբանականը՝ Արեւ,
Թիւ 54:
- Ս. Լուսաւորի վանքեր: Թեոդիկ, ԺԷ, 1923, 349—
351. Կը յիշէ Լ. ի անունը կրող 10 վանքեր:
- Ա. Խատիսեան՝ Հայաստանի տնտեսական զարգա-
ցումը: Հայրենիք, ԻԳ, 1923, Թիւ 3340, 3341:
Հաւաքէ Արծրունի Հայաստան տնտեսական տե-
սակետով, Կոչնակ, ԻԳ, 1923, 390—392:
- Սահակեան Ս.՝ Հայաստանի տնտեսական կեանքը,
հանքային հարստութիւնը: Արեւ, Թ, 1923,
Թիւ 92, 93. Արեւ 1923, Թիւ 145:
- Կարեկեան Է.՝ Հայաստանի պղինձը: Ապագայ, Գ,
1923, Թիւ 23:
- Գէորգ Մեսրոպ՝ Հայերը Արեւելքի մէջ: Հայրե-
նիք Ամազիր, Ա, 1923, էջ 132—149:
- Սաֆրաստեան Ա.՝ Այց մը դէպի Խոթ: Թեոդիկ,
ԺԷ, 1923, 357—360: — Աշոտ քհն. Երկաթի թա-
րա, 360—363:
- Berliner Rudolf: Zwei frühe Kirchen. I. Die
armenische Felsenkirche von Dibeny, ի թերթին
Kunstchronik, 1923, Թ. 20, էջ 390—392: Գրե-
նիի Սուրբ մերձ ժայռեկեղեցի մը, 29 ներքին որ-
մախքներով, եռանաւ, հարթաձեղուն բախիլեկա-
կեր Գ.—Ե. դար, Կողակին մերձ աւազան մը կայ,
որ, իր թէ անանից արիւնը ընդունելու կը ծա-
ղայ չէ կատարուած, որպէս զի աւանդատան մէջ
աւազան մը հարկ ըլլար: Որմախորշերը դամբանա-
եկեղեցին հայկական հոջակելու: Ո՛չ ճարտարապե-
տական մէջ աշխարհագրական, ո՛չ ալ ծիսական պա-
րագաներն իրեն ի նպաստ կը խօսին: Հետեւաբար
թաղքը ու զարգացումը գլխիվայր շրջելու այս փորձը:
- Basmadjian J.: Les inscriptions d'Ani, de
Bagnaïr et de Marmachén. Rev. Or. Chr. II
(XXII), 1920—1921, No. 4, Թիւ 337—362. Ժողոված
է 223 արձ. եւ հինգ շրջանի կը բաժնէ. Հայկական
ջուրկան 2. 1064—1124, 1126—1161, 1166—1174
եւ 1192?—1199. Վրական 2. 1124—1126, 1161—
1166 եւ 1174—1191, 1199—1236. Մոնղոլ 2.
1236—1348. Համառոտ պոմ. Անդ, 843—347

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

վը հրտ. I. արձ. Անւոյ. Թիւ 1—15. Կու տայ՝
բնագիրը՝ երկամագիր, ապա՝ տառադարձութիւն,
թարգմանութիւն ֆրանս. եւ լուսաբանութիւն:

Բ ա ս մ ա ջ ե ա ն Վ. Յ.՝ Հայոց հին գեղարուեստի վար-
պետները. Արձագանդ Փարիզի: Է. 1923, Թիւ 16,
17, 18, 19, 20, 22, 23, 24: Ա. Հայ փորա-
գրիչներ Անիի եւ Բաղնայրի մէջ: Բ. Մեր պատ-
մական յիշատակարանները կերտող Հայ ճարտարա-
պետներ: Գ. Հին Հայ քանդակագործներ եւ Ար-
ձագործներ: Դ. Հին նկարիչներ եւ ծաղկողներ:
Շ մ աւ ո ն ե ա ն Ա.՝ Պ. Փ. Թեւրէմէզեան: Կոչնակ,
ԻԳ, 1923, 620: — Տիրիճեան, Տ. Ա. Փ. Թ.
Նկարիչը. Անդ. 621—624: — Գալէմիարեան Ջ.
Փ. Թ.՝ Անդ, 624—626:

Մ ա ն աւ է Ս եւ ա կ՝ Նկարիչ Ա. Ֆիթվաճեան եւ իր
գործը: Կոչնակ, ԻԳ, 1923, 12—14: — Cyril G.
E. Bunt, Թրգմ. անգ. Անդ.՝ Արձագ. Ֆիթվաճեանի
արուեստը (Գնահատական մը): Կոչնակ, 14—15: —
Գ. Պօղոսեան, Ֆիթվաճեանի գործը: Կոչնակ, 15—
16: — Գուշատիպ հրատարակւած են՝ 1. Տիկոր:
2. Հոռոմոսի վ. 3. Ապուզամրեց Ս. Գրեգոր:
4. Անւոյ կաթողիկէ:

Ֆ ի Թ վ ա ճ ե ա ն Ա.՝ Մեր Առաջաւորները եւ գեղա-
րուեստի մարդիկը: Կոչնակ, ԻԳ, 1923, 8—12: Հայ
մատենագիրներու անտարբերութիւնը Հայ ճար-
տարապետներու հանդէպ: Տրգատ Մանուէլ, Հայ
վարպետներու բաղմակողմանի գործունէութիւնը:
Բ ա շ ու ե ա ն Հ ր ա ն Գ.՝ Նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի
պատկերահանգեսը: Նոր շարժում, Ա. 1923, 335,
337, 350—351:

Պոլսահայ Երաժշտագետներ: Թեոդիկ, ԺԷ, 1923,
255—263: Լ. Խանճեան. Մ. Ճէրբահեան. Գ. Մէհ-
թէրեան. Լ. Չիլինիրեան. Հ. Գրեգորեան. Ա.
Սարգսեան. Ե. Գուլումճեան. Գ. Չուլճեան.
Ա. Պետրոսեան. Յ. Հ. Մէհթէրեան: — Թատեւ
բական Գրականութիւնը Թուրքիոյ Հայոց մէջ:
Անդ, 268—279: — Երեմեան Ա. Յայտնութիւն
ներ Գերասանական կեանքի (Տիկին Սերանյոյ):
Անդ, 280—292:

Մ է շ ու ու տ ճ ե ա ն Վ. Գ.՝ Ո՛վ կառուցած է Արձեշի
վարը. Նաւասարդ, Ա. (Ն. Շ.) 1923: Ա. Պրակ-
էջ 22—23: Յաւաջ կը բերէ Հաժտէու գլխա-
կանին կարծիքը. որ 1888ին զայն հայկական շինու-
թիւն կը հռչակէր Ռուսմանիոյ մէջ: Բօգուածագիրն
անշուշտ անգիտանայ որ Հաժտէուի յօդուածը
թարգմանուած է Բ. Չ. ի մէջ արդէն այն տարին եւ
որ ճարտարատես Թօրամանեան եւս այդ մասին
խօսած է:

Աւն ա կ (Հ. Չօրեան)՝ Զախճապակի: Թեոդիկ,
ԺԷ, 1923, 198—228: Այս ընդհանուր ուսումն-
ախիւթեան մէջ կը խօսի նաեւ Հայերու մասին,
որոնց գերը ուշագրաւ է կիտուածանկարչութեան
մէջ (210—213): Մասնաւոր հաստատութիւն-
213—228) կուտինահայկական արտադրութիւն-
ներու:

Հ. Ս. ԿՈՊԵՆ

1. Երկարեան հաստիկոտորներ: — British
Museumի Թ. 118 Ձեռագրին 1. եւ 6. Թեր-
թիկները յայտնապէս դասական լեզուով երեք
փոքրիկ բայց շատ հետաքրքրական հատակոտորներ
կը բովանդակեն, զորոնք Կոնստանդնուպոլիսի
մէջ կ'արտադրուէին սա կարգաւ:

(ba) յառեալ յիցի համապատասխանաբար...
ծանկ զարդարուն, ժառանգ...

Նշ, լաւ է տղարտութիւն գիտու-
թեամբ, քան զմեծութիւն տառնց գի-
տութեան: Զորոյ գլխոյ պատկ.
Խալ զարդարութիւն գիտութիւն Աստուծոյ ար-
տաքիր զգիտութիւն եւ մի զարմար,
գիմատութիւն քան զմեծութիւն
յազոյս: Արդարեւ ժառանգե-
ցեն զսեր, եւ սուրբք կերպրեցեն
ի նմանե. որ սղորմի աղքատին
ջնջի զխարկութիւն, եւ որ կերպր-
րի զնոսա լոցի յարութեամբ. Խալ...

(verso) տանկ ընդ մակ տաղան. այլ ոչ մի-
ոսով ուսմի յայսցանկ անձնոնսս եւ
Աստուծոյ. որ սիրի զարմար ոչ տեսանկ
զգիտութիւն, եւ որ ժողովի զնա
յիմարեցի...

(1b) ... զարմար
չարք ընկաղցի զվարձ շարի,
զարմարք յարեաց. տաղին վարձ
յարեաց...

Մագաղթեայ այս Թերթիկներու մասին կը
ծանօթագրէ Կոնստանդնուպոլիսի Թէ Են fragments of a
sapiential book taken from an older MS.
The hand is a half-uncial, half-բոլորգիր
of transitional type, hardly later than 1300.
(A catalogue of the Armenian manuscripts
in the British Museum, էջ 298):

Գիտել կու տամ այստեղ Թէ հայագե-
տին բացատրութեամբ անանուն «իմաստասիրական
գրքին» անծանօթ հեղինակն է Եւագր Պոն-
տացի, որուն «Ժառանգաւորք Աստուծոյ» ճառէն
տալի, որուն «Ժառանգաւորք» անշուն տարբե-
ն ինքրոյ նիւթ հատուածները: Ամբողջական բնագրին
րակներով ու եղծումներով: Ամբողջական բնագրին
առաջնորդութեամբ պէտք է նախ Կոնստանդնուպոլիսի
սխալ գաղափարութեամբ ուղղել՝ երկրորդ հատուածը
գնելով առաջին, առաջինը գնելով երկրորդ: Պէտք
է երկրորդ շին գտնուի Սարգիսեանի հրա-
ները, որոնք շին ծանօթութիւններուն մէջ (Եւագրի
տարակութեան ծանօթութիւններուն մէջ) (Եւագրի
Պոնտացի վարք եւ մատենագրութիւնը, վերեւ)